

VECTORI COMUNICAȚIONALI AI UNEI REALITĂȚI GLOBALE DE TIP INSTABIL

Col.(r) ing. conf. univ. dr. NICOLAE ROTARU

Comunicarea este pândită de redundanța sesizată de Lucien Sfez care spunea: „Ne vorbim unii altora din ce în ce mai mult, dar ne înțelegem între noi din ce în ce mai puțin”.¹ Deși am depășit stadiul schematismului comunicațional, era în care trăim fiind una comunicațională, principiile și legitățile funcționării sistemului comunicațional sunt, în general, aceleași. Telefonul a rămas, bunăoară, ca să-l cităm pe scriitorul Eduard Jurist, tot drumul cel mai scurt între două urechi, chit că a dispărut firele ce leagă aparatele, fiind înlocuite cu unde hertziene, iar acele scule ale comunicării s-au miniaturizat și sofisticat într-atât încât nu mai vorbim de telefon, ci de o sculă plurifuncțională, inclusiv una infernală care poate declanșa sau genera un dezastru.

Fapt e că, aparent, paradoxal tendințele globaliste survenite ca alternativă la „echilibrul terorii” din perioada bipolarismului geostrategice postbelice, duc la „diversificarea societății”, iar, din punct de vedere militar impun cu tărie principiul „suficienței defensive”² paralel cu cel al „profesionalizării rapide” în condiții de „echidistanță politică”, „parteneriat/alianță euro-atlantică” și „suprimarea efectivelor redundante”, determinate de oferta euro-atlantică românească de a fi „element de legătură”, „factor și furnizor de stabilitate și securitate zonală” în strategia „echilibrului competițional” practică de NATO.

Agresiunea împotriva sistemelor de comunicare bazate pe IT (esența războiului informațional) reclamă un management specific al informației (cunoașterii) și comunicării (relației) o reacție de manipulare la manipularea informațiilor și modificarea comportamentului

Terorismul, de pildă, are drept mecanisme acțiunea criminală, tehnica de timorare, procedeul de presiune psihică, procedura ocultă-șoc, acțiunea de agresare simbolică și fizică, iar ca expresii exteriorizate ale terorismului, autorul reține: omorul, sechestrarea, furturile, tulburarea ordinii publice, loviri, distrugerii, falsuri și uz de falsuri, tâlhării, ultraje, călcări de consemn, nerespectarea regimului armelor și munițiilor etc. Mai toate aceste pot fi incriminate ușor, dar acțiunile de intimidare, presiunile psihice, agresiunile simbolice, timorările, culpabilizările la scară individuală sau colectivă, agresiunile de tip psihologic, în genere, toată gama de agresiuni mentale, începând cu agresarea hărții mentale a unui popor, adeseori chiar în discursuri oficiale, toate acestea sunt mult mai greu de incriminat dacă nu chiar imposibil în stadiul actual al reglementărilor.

Ideea „securității comunicaționale” acoperă un domeniu de cercetări situate la interferența studiilor militare, a celor logistice și de psihosociologia agresiunilor informaționale și a „comunicării speciale”.

Pornind de la paradigmele principale din sociologie și din științele comunicării, explorând, urmând și dezvoltând – în contextul organizațiilor militare românești – piste deschise de paradigmele sistemice, informaționale și structural-funcționaliste la cele ale comunicării interpersonale și non-verbale, la paradigmele culturaliste și semio-discursive, precum și la teorii din sfera polemologiei și studiilor geopolitice și geostrategice, vom putea constata că avem de-a face, în eșichierul politic planetar de azi, de un condensat savant al celor mai reprezentative abordări sociologice și comunicaționale, pe de-o parte, a funcționării comunicării în interiorul grupurilor și organizațiilor militare, iar pe de altă parte, al analizelor contemporane referitoare la stabilitatea și securitatea internațională, stăpânirea crizelor și combaterea terorismului. E drept că latura comunicațională este vitală, atât în asigurarea funcționalității grupurilor și ierarhiilor militare, cât și în conceperea geostrategiilor și în desfășurarea războiului. Noțiunea de „război mediatic” ca parte intrinsecă a operațiilor militare, nu doar ca un complement propagandistic, este pe larg explicată și exemplificată în teză, mergând de la „războiul în direct” la televiziune din Golf, la împletirea războiului „virtual” cu bombardamentele din Iugoslavia și la strategiile comunicaționale în combaterea terorismului.

¹ Lucien Sfez, *O critică a comunicării*, Ed.comunicare.ro (SNSPA), București, 2002, pg.20.

² Principiu stipulat și în Legea privind apărarea națională a României.

Dar, în contextul post-aderării României la Ue și după includerea acesteia în NATO, securitatea națională, ca replică la redefinirea agresiunii, reprezintă un set de măsuri politice, economice, militare și culturale destinate a descuraja orice formă de agresiune și a promova și proteja interesele și valorile naționale pe plan intern și extern. După cum am reiterat, asistăm la o „diplomatizare” a staffurilor militare și la „militarizarea” vârfurilor diplomaților, paralel cu demilitarizarea/profesionalizarea structurilor militare, sub umbrela nord-atlantică.

Se pare că paradigma belicoasă “distruge sau vei fi distrus” a căzut în desuetudine, locul ei fiind luat de invitația la parteneriat, prin îndeplinirea unor condiții minime de compatibilitate și armonizare, inclusiv la nivel atitudinal, concepțional, al gradului de pregătire și profesionalizare a efectivelor, a manifestării eficiente a controlului democratic asupra structurilor militare. Se spune, în glumă, dar e o realitate, faptul că, datorită acestui control civil eficient, uriașa “țară de țări” nu s-a confruntat cu lovituri de stat. În Europa experiențelor dictatoriale – militară (Turcia, Polonia, Grecia), fascistă (Italia), hortystă (Ungaria), franchistă (Spania), carlistă și antonesciană (România) – cu atât mai mult, rolul controlului civil este necesar și motivat.

„Există trei procese centrale ale interacțiunii grupului: comunicarea, conflictul și coeziunea”, scrie Norman Goodman.³ Din acest 3C se pare că activitatea de comunicare a informațiilor, sentimentelor și atitudinilor are un rol primordial. Putem justifica acest aspect cu ajutorul lui Piaget care scrie: „Există relații interindividuale, dintre care unele nu schimbă cu nimic structura mentală a indivizilor, în timp ce altele transformă în același timp spiritul individual și grupul”.⁴

Intervenția regulatoare în asemenea cazuri este necesară și are loc în spiritul noțiunii „cercetare-acțiune” în dinamica grupurilor conform căreia Kurt Lewin a postulat: „Intervențiile asupra grupurilor, în scopuri conjugate de cercetare și de acțiune, spre a le modifica funcționarea de ansamblu și nu în mod direct personalitatea membrilor”.⁵

Relațiile de putere (în fapt capacitatea de a executa constrângeri) sunt de natură recompensatorie și/sau coercitivă și determinând caracterul (tipul) acesteia: legitimă, referentă, expertă și de proximitate (oportunitate).

„Organizațiile, cu atât mai mult cele militare, scrie un reputat analist și ziarist militar, nu pot fi conduse, în timp de pace, în stările de criză sau în caz de război decât prin performanțe, conducerea prin performanțe configurând profilul liderului militar în expresia superioară a împlinirii sale organizaționale”⁶. Organizația ierarhică de tip militar este, de fapt, una dintre instituțiile „comunicante” cu celelalte din domeniul educației, religiei, guvernării, ordinii publice etc., armata fiind factor de autoritate sau pârghie de putere în guvernarea socială.

Cel puțin trei sunt verbele conviețuirii grupale de tip militar: a comunica, a coopera și a se confrunța. Acest C3 dă starea de normalitate existențială pusă sub semnul altei triplete: camaraderia, siguranța și ocrotirea.

Privind domeniul relațiilor interumane (comunicaționale) în dinamica grupurilor militare se vorbește de trei niveluri (cei trei A), de ierarhizare (acceptarea, aprobarea și, în fine aprecierea), iar metodele modelării atitudinal/comportamentale recomandate sunt: critica între patru ochi, „judecata” persuasivă, critica impersonală (țintind fapte, nu persoana, doar o dată pentru o faptă) și încheindu-se cu oferta de alternativă (soluție), în atmosferă cordială, optimistă, pozitivă, mobilizatoare.

Fapt e că războiul este diferit de alte tipuri de conflict, în primul rând prin aceea că se bazează pe o ocupație profesionalizată și specializată: militarul de profesie. Dar azi, în era conflictelor asimetrice, sensul războiului cunoaște o schimbare de accent pe războiul în care se însumează o confruntare de legitimități și un efort de sensibilizare amplă și de obținere a adeziunii de legitimitate în spațiul public

---

³ Norman Goodman, *Introducere în sociologie*, Ed. Lider, București, 1999, pg. 94.

⁴ Jean Piaget, *Logique génétique et sociologie* (vol. G. Busino – Les Sciences sociales avec après Jean Piaget, Geneva, Drog, pg. 80.

⁵ Apud Henri Piéron, *Vocabularul psihologiei*, Ed. Univers enciclopedic, București, 2001, pg. 100.

⁶ Costinel Petreche, *Dialectica performanței* (În: Gândirea militară românească, nr.5/2001, București, pg.7-8).

internațional. Ca modalități de acțiune, potrivit lui L.Francart⁷, pentru propunerea și explicarea, falsificarea sau impunerea unui sens sunt folosite propaganda („în acțiune sistematică exersată asupra opiniei publice”), îndoctrinarea (privește gradul de „atentare la libertatea de gândire și vizează să impună indivizilor o doctrină”), subversiunea („repune în discuție existența instituțiilor, atacându-le imaginea, legitimitatea obținută, reprezentările sociale pe care acestea le vehiculează”) și teroarea/terorismul („modalități de acțiune prin care se încearcă să se impună un jurământ de credință printr-o violență extremă, fizică și psihologică”). Alături de acestea, autorul francez mai reține alte categorii de acțiuni pentru atribuirea sensului (motivației) războiului, precum: informarea, argumentarea, sugestia, persuadarea, obediența, descurajarea, intoxicarea, dezinformarea, stratagema, contrapropaganda și contrainformarea, toate urmărind atingerea scopurilor politico-militare, a gradului de legitimitate, a contextului angajării și situației forțelor.

Acest tip de „conflagrație” desemnează „totalitatea riscurilor, amenințărilor și agresiunilor nemilitare, posibil a fi declanșate la un moment dat, concomitent împotriva unei națiuni”, gama lor fiind diversificată, de la: „presiunile politico-diplomatice, ruina economică-financiară și tehnologică, manipularea informațională, penetrația culturală etc.”, cu intenția „de a fi integrată sau anihilată”.⁸

Adevărată marfă, informația va fi vândută (transmisă), cumpărată (recepționată), oprită (interzisă) sau furată (sustrasă) și/sau clasificată (secretă). Manipulatorii de informații sunt manipulatori de conștiințe umane, într-un război care nu e decât manifestarea militară a societății informaționale, a celui de-al Treilea Val, cum scria A. Toffler. Potrivit unei „info-doctrine”, în „info-war” vor fi un front „cyber-war” (în „cyber-spațiu”) cu soldați „software” și specialiști în C4I (soldați universali) care, împreună, vor practica „info-teroarea” (începută cu acel „pumn de K.O.” dat în războiul de comandă și control, înainte de izbucnirea ostilităților).

Astăzi se vorbește despre „cele cinci triade esențiale” ale contemporaneității, care conțin pacea ca element comun. Acestea sunt: pace-securitate-dezarmare; pace-dezarmare-progres; pace-colaborare-prietenie; pace-dreptate-echitate; pace-națiune-legalitate. Pentru triumful păcii și acțiunile (paradoxal) beligene sunt legate tot de pace (ca realizare, menținere, impunere sau construire) astfel: peace making, peace keeping, peace enforcement și peace building.

Nu mai este un secret că lumea contemporană este o structură a interdependențelor conflictuale globale, a climatului de neîncredere și criză, a pericolelor ce pot grăbi sau condiționa sfârșitul umanității, așa încât cultura păcii, ca interes fundamental comun al omenirii, rămâne prioritate perenă a făuritorilor de civilizație, a responsabililor cu soarta planetei.

Cu alte cuvinte, pacea este continuarea politicii fără aportul violenței organizate, chit că în lumea de azi asistăm la acțiunea unor noi formule de Pax Romana sau Pax Ecclesiae, adică la ipostaze de implementare și impunere a păcii de către cei puternici și victorioși. Deși se pare că este formula cea mai eficientă și, totuși, democratică, prin acest „import de pace” se naște sau se reactivează spiritul de vendetă, cresc animozitățile și se exacerbează orgoliile, mai ales cele de natură etnică și confesională. De altfel, este aproape unanim acceptată ideea că pacea nu înseamnă doar absența războiului, deși, de-a lungul istoriei, omenirea a petrecut cam tot atâția ani de pace, câți a suportat războaie. Așadar, pacea poate fi receptată ca un edificiu planetar, dar, totodată, și ca un proces global.

De aceea, securitatea nu mai poate fi considerată o „operă de formule”, cum spunea Titulescu, ci o acțiune concertată de impunere a principiului jus contra belum, de eliminare a agresiunilor și discriminărilor de tot felul, fie chiar și pentru că viitorul durează mult, cum spunea cândva Charles de Gaulle. Sistemicitatea securității viitoare rezidă în interdependențe și relații subordonate eliminării sau controlului amenințărilor, riscurilor, agresiunilor, mai ales cele non-militare, din domeniul informațional.

⁷ L.Francart, *Les actions dans les champs psychologiques* (În „Défence Nationale”, Franța, an 56, nr.2/2000).

⁸ Dan Dungaciu, *Cultul strămoșilor – o rezistență la războiul holotropic* (În: S.M.M., București, nr.4-5/1994, pg.44-46).

Oare mai putem vorbi, în arhitectura de pace actuală de cele trei paliere ale securității sistemice? Mai poate fi individualizată securitatea sistemului internațional, a celui statal și securitatea societății? Ierarhizarea normelor de drept internațional și obligativitatea unor prevederi globale slăbesc articulațiile microstructurilor de securitate, ca furnizori de pace și stabilitate, în favoarea întăririi acestor articulații la nivel mondial, cu riscurile asumate ale conflictelor ce pot izbucni, alterând stabilitatea relativă a scenariului geo-politic de pace existent. Și cum războaiele iau naștere în mințile oamenilor, tot în acele minți trebuie să încolțească ideea de pace

De fapt, cultura păcii trebuie să distrugă un mit care s-a înrădăcinat în mințile oamenilor, mitul zeului Marte, să legitimizeze educația și efectul acesteia pentru conviețuire pașnică într-o perspectivă globală și umanistă.

Se pare că globalismul a făcut ca „motorul” actelor teroriste să nu mai funcționeze bine cu „combustibili” de tipul: naționalism, patriotism, etnicism, proletarism, dar flagelul s-a cronicizat, fiind în esență, o problemă politică. Războiul contra terorismului va fi războiul viitorului, iar info-war doar o fațetă (interfață?) a acestuia, indiferent de natura sa: infantilismul (lipsa de realism), fanatismul (exclusivismul) și/sau mesianismul (predestinarea de mântuitori).

Trecerea, în istorie, de la epoca imperială (întinsă pe aproape două milenii) la cea a naționalelor (regat, stat, conștiință, interes etc.) care a durat cam șase veacuri și, din nou, tendința noii ordini mondiale a experimentelor globaliste, greu de periodizat și de stabilit structurile de hegemonie (prin hibridizare creștino-sionist-masonică) de a trece de la național la planetar (printr-o tranziție zonală a confederațiilor continentale de națiuni, gen U.E.) a creat și creează suspiciuni, încordare diferende, crize. Democrația americană, imperialismul sovietic, Reich-ul nazist, comunismul chinez, islamismul jhadic, comunitarismul european sunt doar câteva oferte mai mult sau mai puțin integratoare (omogenizatoare) și expansive care, toate, într-un fel sau altul au mișcat „mașina socială” favorizând producerea sau exacerbarea crizelor. Urmărind hegemonia globală, spațiul vital și purificarea etnică (Lebenstraum, cum spuneau hitleriștii care doreau exterminarea evreilor și folosirea de către rasa ariană – pură – a forței de muncă slave), „debabilizarea” prin sovietizare, perpetuarea memoriei imperiale a turmei chineze cu un singur păstor, fundamentalismul de sorginte spirituală impus prin război sfânt, integrarea de state-națiuni în U.E. (în spiritul propunerii lui Churchill din 1946 de a se crea un fel de Statele Unite ale Europei, dar și al recunoașterii profesorului german Kurt Biedenkopf conform căruia: „Europa Unită își propune să refacă Imperiul Roman în granițele maximei sale dezvoltări”)⁹ – iată câteva mize globaliste, pași pe calea unificării planetare și crearea Statelor Unite ale Terrei, realități imediate și de importanță tactico-strategică pe care România trebuie să le cunoască, să le accepte și să le facă față în perioada post-aderare.

Factori favorizatori au fost dispariția bipolarității și scăderea credibilității amenințării nucleare în favoarea celei electronice, explozia tehnologiei P.C., apariția info-tacticilor și strategiilor de influențare, fapt ce a dus la dificultăți în precizarea adversarilor și responsabilităților, dispariția frontierelor geografice, estomparea barierei dintre pace și război. În atare condiții, apar noi clase de riscuri precum terorismul informatic, acutizarea competiției intelligence-ului care impun măsuri de management comunicațional (avertizare, evaluare, analiză și ripostă) pe toată perioada P.C.R. (pace-criză-război sau conflict). Așadar, securitatea națională a căpătat o nouă dimensiune – cea informațională – care face să scadă cea militară propriu-zisă. Aceasta înseamnă că odată cu acest „import” am importat și noile riscuri. Între acestea, și realitatea că războiul informațional nu este un fenomen cu care se confruntă doar statele dezvoltate. Dimpotrivă, efectele nocive sunt resimțite mai acut în țările subdezvoltate.

De asemenea, realitatea duală adversar/aliat, dată de statutul cooperare/concurență, inclusiv în noua comunitate coagulată nu după criteriul geografic, ci comunitatea virtuală compusă din partenerii w.w.w., retrasează alt carioaj al geografiei riscurilor și vulnerabilităților care reclamă demersuri comunicaționale de expertiză și profesionalitate.

---

⁹ Apud Dumitru Sava & Lavinius Sava, *Noua ordine și România, Experimente globaliste* (În: Revista Forțelor Terestre, nr.3,4/2000, București), pg.23-25 și 15-18.